ELEKTRONSKE BIBLIOTEKE

Priredile
Vesna Injac i Bojana Vukotić

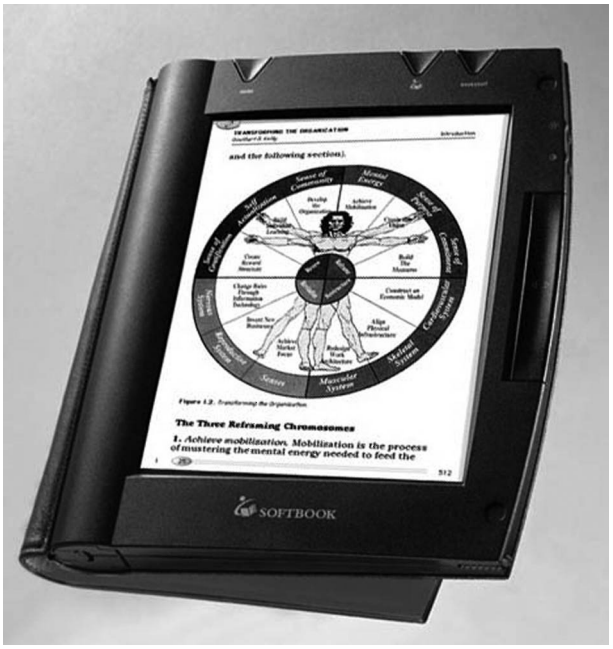

VESNA INJAC i BOJANA VUKOTIĆ

UVODNA REČ PRIREĐIVAČA

Elektronska biblioteka, digitalna biblioteka, virtuelna biblioteka, hibridna biblioteka, biblioteka bez zidova, univerzalna biblioteka, sveprisutna biblioteka – niz termina koji su se pojavili u poslednje dve decenije. Neki teoretičari ove sintagme smatraju sinonimima, a neki pak nastoje da ukažu na razlike između svih aktuelnih formi savremene biblioteke obuhvaćenih ovim terminima. Preciznih i jedinstvenih odgovora o njihovom istinskom značenju još uvek nema, kao što još uvek nije jasno da li svi oni znače isto za sve stručnjake koji ih koriste i da li se njima želi predstaviti zapravo ista savremena biblioteka.

Značenje biblioteke tokom vekova prešlo je dug put, od njenog originalnog etimološkog značenja „kolekcije knjiga“, do njenog današnjeg značenja kolekcije vrlo raznovrsnih informacionih izvora, u savremenom smislu reči, na primer, čak i kolekcija softverskih paketa, metadata podataka, veb sajtova. Svaka tradicionalna biblioteka predstavlja zasebnu i osobenu celinu, različitu od drugih biblioteka. I svaka savremena biblioteka, takođe, predstavlja jedinstvenu celinu, različitu od drugih biblioteka.

Neki teoretičari pokušavaju da ukažu na razlike između navedenih pojmova, te pojam digitalne biblioteke vezuju za format u kojem je informacija prezentirana, pojam virtuelne biblioteke za neodređenost prostora u kojem je informacijama moguće pristupiti, a pojam elektronske biblioteke za medij koji se koristi za skladištenje, distribuciju i prenos informacija.

Jedna grupa teoretičara više voli da govori o hibridnim bibliotekama; oni posebno ističu činjenicu da su biblioteke oduvek bile hibridne institucije zato što su oduvek skupljale različite tipove dokumenata. Prema

njima, digitalni dokumenti predstavljaju samo još jedan tip dokumenata koji se pridodaje nizu, sada već tradicionalnih bibliotečkih dokumenata – mikrofilmova, mikrofiševa, gramofonskih ploča, filmova, gravira, fotografija, razglednica, zvučnih i video kompakt diskova, itd.

Druga grupa teoretičara radije se opredeljuje za termin virtuelne biblioteke ili biblioteke bez zidova, zato što taj koncept podrazumeva sve prednosti integracije različitih informacionih izvora, pa i onih digitalnih, u virtuelnom prostoru, odnosno izvan zidova određene pojedinačne biblioteke. Oni polaze od pretpostavke da kolekcije jedne određene biblioteke, ukoliko su većim delom digitalne, više uopšte ne zavise od određenog ograničenog prostora i vremena. Virtuelne kolekcije sa mnogih različitih informacionih izvora mogu da budu objedinjene u neograničenom virtuelnom prostoru; pristup takvim kolekcijama moguć je s bilo kog mesta i u bilo koje vreme, čak i u slučaju kada korisnik i ne zna gde se tačno nalazi server na kojem su uskladištene sve informacije. Virtuelna biblioteka tako može da bude gotovo neograničenog obima, njena organizacija počiva na povezivanju različitih informacionih izvora ili različitih digitalnih kolekcija iz biblioteka lociranih širom sveta. Međutim, virtuelna biblioteka može, isto tako, da bude i vrlo mala, ograničena na digitalnu biblioteku pojedinca smeštenu na njegovom kućnom računaru.

Kao što vidimo iz svih ovih pokušaja definisanja digitalne biblioteke, gotovo da možemo da zaključimo da je nemoguće postaviti takvu definiciju koja bi u potpunosti mogla da obuhvati sve danas postojeće oblike i termine savremenih biblioteka.

Priređivači ovog tematskog broja „Kulture“ opredelili su se za termin „elektronska biblioteka“, to jest za medij koji se koristi za skladištenje, distribuciju i prenos informacija.

U ovom broju „Kulture“ nalazi se dosta zanimljivih i kvalitetnih autorskih tekstova, kako domaćih autora tako i inostranih.

U prvom delu je dato nekoliko tekstova koji govore uopšteno o nastalim promenama u informacionom okruženju, o evoluciji koja je toliko duboka i daleko-

sežna da ima skoro revolucionarni karakter, o virtuelnom svetu koji postaje stvarniji od fizičkog, o sudbini novog čitaoca u novom virtuelnom svetu, o značenju elektronske knjige, o primeni Web 2.0 tehnologija u bibliotekama, o važnosti konvergencije virtuelnog i fizičkog poslovanja biblioteka, o predstavljanju mogućnosti koje pruža široka rasprostranjenost društvenih inovacija poteklih iz virtuelnog sveta za unapređenje poslovanja u fizičkom prostoru biblioteka, o nepostojanju nacionalne strategije digitalizacije.

U drugom delu predstavljeni su najznačajniji projekti i portali razvijeni u Srbiji: Digitalni portal Narodne biblioteke Srbije, Virtuelna biblioteka Srbije – uzajamni katalog, pristup naučnim informacijama u Srbiji preko portala KoBSON – Konzorcijuma biblioteka Srbije za objedinjenu nabavku inostranih onlajn časopisa i baza podataka, Medijska dokumentacija Ebart kao najveći elektronski arhiv dnevnih i periodičnih štampanih medija u Srbiji, baza elektronskih izdanja časopisa Komunikacija.

U trećem delu predstavljeni su tekstovi vezani za novu ulogu, značaj i mogućnosti zavičajnih fondova u eri interneta i digitalizacije, za lokalne digitalne biblioteke, za korišćenje informacionih tehnologija u bibliotekama za osobe sa invaliditetom, kao i za prednosti i nedostatke elektronskih časopisa.

Četvrti deo obuhvata tekstove vezane za selekciju elektronskih izvora informacija u akademskim bibliotekama, za izgradnju portala u akademskim bibliotekama, za različite tipove pristupa naučnim informacijama u Srbiji, za ulogu informacionog opismenjavanja, za terminologiju virtuelnih biblioteka i za interpretaciju kulturnog nasleđa u virtuelnoj realnosti.

Peti deo posvećen je najznačajnijim međunarodnim projektima na polju elektronskih i digitalnih biblioteka: Evropska biblioteka, Europeana, Svetska digitalna biblioteka, Svetski katalog, kao i elektronskim uslugama u Ruskoj državnoj biblioteci. Posebno smo zahvalni našim inostranim saradnicima koji su prihvatili da specijalno za „Kulturu“ napišu svoje tekstove.

Broj se završava prikazima dveju značajnih knjiga iz oblasti bibliotečko-informacionih nauka, objavljenih u poslednjoj deceniji.
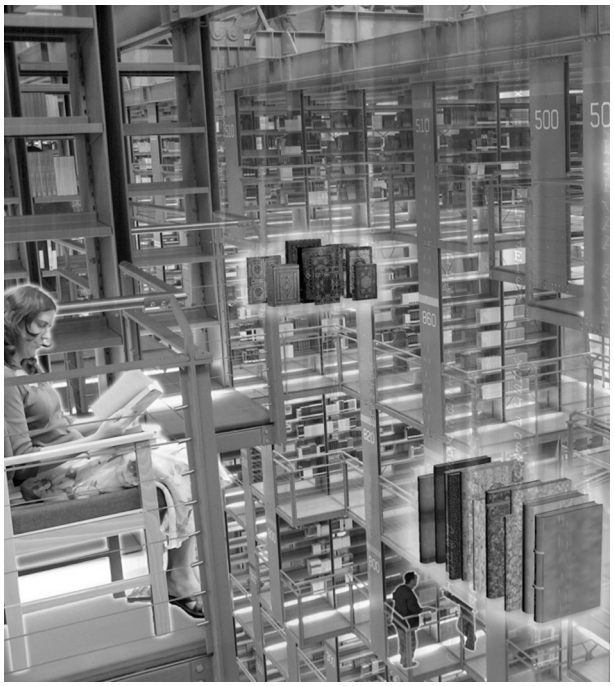
Zahvaljujemo se svim članovima redakcije „Kulture“ na ukazanom poverenju za objavljivanje ovog temata, a posebno sekretaru Peđi Pivljaninu, koji nam je tokom izrade ovog temata uvek bio pri ruci, iako smo kontaktirali isključivo elektronskim putem. Njegovi saveti, efikasnost i strpljenje svakako su doprineli tome da temat pred Vama dostigne ovaj nivo kvaliteta. Sigurni smo da će 129. broj „Kulture“ biti priručnik u budućem radu mnogim stručnjacima za bibliotekarstvo i informacione nauke u Srbiji. Ali se isto tako nadamo da će biti koristan i zanimljiv i široj čitalačkoj publici.